

Grijp in en heers. De kracht van handmatig vormgeven.

Vlasklas door Maaïke Gottschal

'Vandaag ga ik jullie de 30.000 jaar oude techniek van het weven leren. Toch denk ik dat jullie je snel thuis gaan voelen in deze techniek. Want de techniek lijkt op technieken waar jullie dagelijks veel mee werken alleen is daar de techniek verborgen achter een scherm. Een 'interface. We lichten het scherm even van de techniek om zo direct, fysiek de draden te verbinden. Hier is het medium het bericht. Textiel is niet plat maar betreft ruimtelijke verbindingen van draden. Verbonden coördinaten. Je kan het vergelijken met programmeren. Draden die elkaar kruizen en patronen vormen. De mogelijkheden zijn ongekend. Het betreft een spel met materiaal, kleur en ruimte. Alles is mogelijk van hele fijne open gazige stof tot zeer robuuste stof voor overalls of het creëren van sculpturen. Jij bent aan zet als ontwerper.'

Zo begon de les vlas bewerking vorige week vrijdag. 6 ontwerpers/ kunstenaars leren dit jaar om met het vlas uit Rhoon werk te maken dat tot de verbeelding spreekt. Om zo het vlas weer te introduceren als belangrijke lokale vezel. Er zit namelijk veel kwaliteit in deze vezel. De groei van de vezel en de bewerking spreekt ook tot de verbeelding. Je kan er veel van leren.

Vlas was een belangrijk gewas in veel oude textiel beschavingen zoals Egypte, Mesopotamië, Griekenland en Rome. Ook Europa heeft een hele rijke traditie in de textielgeschiedenis als het gaat om hoogwaardige linnen weefsels die gemaakt zijn met de vlas vezel. Nederland is rijk geworden met de handel in handgeweven linnen damast stoffen in de 17e eeuw. Katoen werd niet gebruikt in Europa. Zeildoek, kleding, huishoudtextiel. Allemaal geweven linnen van de vlas vezel. Stoffen die generaties mee gingen. Textiel met emotionele en financiële waarde.

De kennis om van vezels hoogwaardige producten te maken die lang mee gaan en waarde vertegenwoordigen in het leven van gebruikers is belangrijk om af te stoffen. Daarom is het belangrijk om nieuwe generaties te laten werken met de vezel en al haar beperkingen en mogelijkheden. Dat kan gewoon dicht bij huis. Handmatige ontworpen stoffen kunnen in Europa prima geproduceerd worden. De industrie die werkt met de vezel is nooit helemaal verdwenen. In veel landen wordt de vraag naar duurzaam en hoogwaardig geproduceerd snel groter.

Wat bijzonder is aan de lessen die ik geef is dat ontwerpers leren dat ontwerpen een fysiek proces is waar het hele lichaam in mee doet. Ontwerpers zijn gewend om stof kant en klaar te kopen. Hier krijgen ze inzicht in het hele proces van de groei en verwerking van de vezel en het vormgeven van textiel. Ze moeten improviseren, ontdekken en vormgeven. We beginnen niet met een verhaal maar met materiaal.

De lessen beginnen met de proces van vlas telen en verwerken. Er zijn welgeteld zo'n 9 stappen nodig voor het vlas gesponnen kan worden tot draad; zaaien, wieden, oogsten, roten, drogen, repelen, braken en zwingelen. De teelt krijgen ze dit jaar mee door de groei van het gewas in Rhoon te volgen.

De les begint in mijn studio met het creëren van draad. De techniek van het spinnen van draden is net als weven zo'n 30.000 jaar oud. We beginnen met eenvoudigste manier om draad te maken. Het twijnen van vezels tot draad; Je legt twee lange vlas vezels op je (blote) been en wrijft ze met

je hand over elkaar. Niet heen en terug maar één kant op. De simpelste manier om sterk draad te creëren.

Je merkt dat het tot de verbeelding spreek zo'n draad. Binnen korte tijd heb je zomaar een stevige draad in handen met een heel eigen textuur. Super sterk. Wat kan je met zo'n draad wel niet allemaal? Natuurlijk is daar een prachtige geschiedenis. Je kan met zo'n draad iets zwaars verslepen, je kan er iets mee verpakken, je kan er netten mee maken om vis mee te vangen of er bijvoorbeeld een heel verfijnd haarnetje mee maken. Functionele voorwerpen, handelswaar en schone zaken. Gereedschappen als de naald om mee te stikken, brei en haaknaalden werden ontwikkeld om de mogelijkheden met draden verder te onderzoeken.

Draad kan je op velerlei manieren spinnen. Vandaag proberen we ook de spintol en het spinnewiel even uit. Zo'n spintol is een wonderlijk simpel object. Een stokje met een gewicht je dat je rond laat tollen en dat vezels in elkaar draait tot draad. De techniek inspireert tot mogelijkheden; er zijn vele uitvindingen van gereedschappen die volgden vanuit de techniek van de spintol en het spinnewiel.

'Maak maar even een paar meters draad dan weet ik dat jullie het onder de knie hebben.' Aan het eind van de les vraag ik het nog een keer. Herhaling werkt. Men vergeet namelijk snel. Maar eenmaal geleerd zit de kennis toch in je systeem. Men vergeet vaak dat vele technische ontwikkeling niet achter de tekentafel ontstaat maar tijdens het werk. Als het werk eenmaal vanzelf gaat heb je tijd over. Je zintuigen en gedachten dwalen wat af en de verbeelding doet het werk. Men beeldt zich iets in wat nog niet bestaat. Wie naar een draaiende spintol kijkt kan zich prima voorstellen hoe het wiel, de molen en de motor zijn ontstaan. Een uitvinding is niet een op zicht zelf staand gegeven. Het betreft gestapelde inzichten.

Ik vraag de deelnemers of ze het woord spinnen ook kennen vanuit andere betekenissen. Spinnen betekend snel rond draaien. Een kat spint, spinning is een oefening op de fiets bij de sportschool. Spindokters zijn mensen die zich actief bezighouden met het beïnvloeden van publiek opinie. Ook in de fysica kent men het fenomeen 'spinnen'.

Als je zelf spint bepaal je zelf de snelheid en het ritme; pure Rock & Roll. Twisten en twijnen. Er zijn zoveel wonderlijk namen voor textieltechnieken. De opening waar de draaiende draad bij het spinnenwiel naar binnen gaat heet de 'vlucht'. De opening bij het weefgetouw waar de draad door heen gaat heet 'sprong'. Als je naar de techniek aan het werk kijkt kan je je er iets bij voorstellen

Vandaag gebruiken we het gesponnen draad om een klein vlas werkje te weven. Ik leer het de deelnemers gewoon op een kartonnetje en met een weefnaald. Zo kan je maximaal ingrijpen. Het gaat er niet direct om om stof te weven maar om inzicht te krijgen hoe je de kettingdraden kan manipuleren. Weven is een spel in de ruimte. Jij bepaalt hoe deze ruimte wordt vormgegeven. Dat voelt machtig.

Ik vertel over hoe ik weven in mijn praktijk zie; weven is zowel intuïtief, wiskundig, abstract, symbolisch, ritmisch, haptisch en visueel. Het geweven textiel ontstaat in het ritmisch coördineren en verbinden van draden. Een proces waar het hele lichaam bij betrokken is. De weefster is hier niet alleen een uitvoerend instrument. Ook de verbeelding van de weefster is hier aan het werk. Je geeft vorm en verbindt in ruimte en tijd. Je kan de uitkomst zien als een handgeweven algoritme. Dit in tegenstelling tot de industriële praktijk waarbij een algoritme wordt opgelegd. Techniek is hier een vorm van onthullen. De wever weeft ruimte die tot de verbeelding spreekt. Betekenis van

textiel vormt zich vaak pas bij gebruik en in een sociaal-culturele constructie. In de verbeelding van gebruikers.

Ik weet dat weven een hele rustgevende techniek is. Mensen verliezen zich er in in de ruimte tussen de draden. Als docent probeer ik wel aan te zetten tot echt experiment. Als je snapt wat je aan het doen bent probeer je wat anders. Probeer fouten te maken en vanuit intuïtie te werken. Het is niet de bedoeling dat je werk op iets bestaands lijkt. De oefening bestaat er voornamelijk uit iets te maken wat een machine niet kan maken. Waarom zou je dat willen? Je ziet ook dat je als docent helemaal niet zo belangrijk bent. Mensen leren veel van elkaar en lossen samen problemen op.

Tijdens het weven heb ik het met de jongste deelnemers over de sociale media. Ja, ze weten dat het verslavend is en een aandachtseconomie betreft. Ook dit weven is een beetje verslavend. We hebben het over de verschillen. Bij de digitale media laat je iets uitvoeren door een druk op de knop. Het is een gemakkelijke manier om werk uit te besteden, te netwerken en inspiratie te vinden. Je laat ook informatie achter. Je ziet eigenlijk niet hoe de verbindingen tot stand komen en wat er precies met informatie wordt gedaan.

Bij het werken met handmatige technieken bepaal je alles zelf en zie je wat de effecten zijn van ingrepen. Je geeft direct vorm. In dit geval met lokale vezel die je in het veld ziet groeien. Inzichten die mogelijk het ontwerp proces beïnvloeden. Wat ik zelf altijd heel duidelijk voel is dat het werken met zoveel aandacht voor het handmatige proces met natuurlijke vezels en verfstoffen ook een respect voor processen, technieken en de natuur door de tijd heen geeft. Het is een machtige samenwerking met de natuur. Je wordt beloont voor die moeite. Ook zegt deze macht er mogelijk voor dat je andere beslissingen maakt en eerder ergens moeite voor wilt doen.